

Wantsen van de Nederlandse Waddeneilanden (Hemiptera: Heteroptera)

B. AUKEMA & J. H. WOULDSTRA

AUKEMA, B. & J. H. WOULDSTRA, 1989. BUGS OF THE WEST FRISIAN ISLANDS (HEMIPTERA: HETEROPTERA). – *ENT. BER., AMST.* 49 (9): 121-132.

Abstract: In a review of Heteroptera recorded thusfar from The West Frisian Islands 279 species are listed. Data of 61 species recorded for the first time from this area are given in more detail. *Plesiocoris minor*, *Piesma salsolae* and *Kleidocerys truncatulus ericae* were only recorded from this part of The Netherlands. Data on wing development and species caught flying are given. The number of species recorded is high in comparison to figures for the East and North Frisian Islands. In comparison to the fauna of the nearby mainland (the four northern-most provinces) the fauna of The West Frisian Islands shows no significant difference in respect of the proportion of species with a high dispersal power (species able to fly). These preliminary data suggest that the composition of the present heteropterous fauna of these islands reflects the presence of suitable habitats rather than isolation from the mainland.

B. Aukema, Pomona 66, 6708 CC Wageningen.
J. H. Woudstra, Noordse Bos 13, 1506 MN Zaandam.

Inleiding

Gedurende vele jaren verzamelden beide auteurs gegevens over de wantsenfauna van de Nederlandse Waddeneilanden (verder aangeduid als Waddeneilanden). Omdat enerzijds de belangstelling voor eilandbiota's sterk is toegenomen, en anderzijds het laatste overzicht van de wantsenfauna van de Waddeneilanden van de hand van Reclaire alweer dateert uit 1948 (met aanvullingen in 1951), lijkt het zinvol om de balans op te maken. De gepresenteerde gegevens worden vergeleken met de fauna van de Duitse Waddeneilanden (de Oost- en Noordfriese Eilanden) en met die van het nabijgelegen vasteland (de provincies Noord-Holland, Friesland, Groningen en Drenthe).

De fauna van de Waddeneilanden

Reclaire (1948, 1951) vermeldt van in totaal 179 soorten het voorkomen op de Waddeneilanden. Zes van deze soorten worden van de lijst afgevoerd, omdat of de determinatie foutief bleek (*Scolopostethus puberulus* Horváth en *Globiceps flavomaculatus* (Fabricius)), of er zich geen materiaal van de desbetreffende vondsten meer in Nederlandse collecties bevindt en bovendien het voorkomen op grond

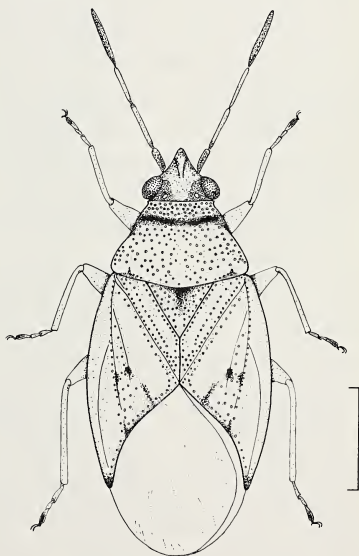

Fig. 1. *Kleidocerys truncatulus ericae*, mannetje, Texel, 29.viii.1974, leg. en del. B. Aukema. Het abdomen, dat door de hemelytra heen zichtbaar is, is niet getekend (schaallijn 1 mm).

van recente gegevens hoogst onwaarschijnlijk lijkt (*Plagiognathus albipennis* (Fallén), *Camptolomma verbasci* (Meyer-Dür) en *Nabis rugosus* (Linnaeus)), of omdat de taxonomische status gewijzigd werd (*Monosynamma nigrutum* (Zetterstedt)). De door Reclaire vermelde *Lygus gemellatus* (Herrich-Schäffer), *Megacoelum infusum* (Herrich-Schäffer), *Notostira erratica* (Linnaeus) en *Pisma quadratum* (Fieber) bleken later te behoren tot respectievelijk *Lygus maritimus* Wagner, *Megacoelum beckeri* (Fieber), *Notostira elongata* (Geoffroy) en *Pisma salsolae* (Becker). *Hebrus ruficeps* (Thomson) en *Saldula orthochila* (Fieber) waren reeds bekend van respectievelijk Texel (Blöte, 1930) en Vlieland (Reclaire, 1930), maar werden door Reclaire (1948) niet voor de Waddeneilanden vermeld.

Middels de volgende aanvullingen bedraagt het totaal aantal van de Waddeneilanden bekende soorten echter al 218: Gravestein (1952: *Fieberocapsus flaveolus* (Reuter), *Plesiocoris minor* Wagner, *Megacoelum beckeri* (Fieber) en *Teratocoris saundersi* Douglas & Scott; 1955: *Stalia boops* (Schiodte); 1959: *Pisma salsolae*; 1960: *Chlorochroa juniperina* (Linnaeus)); Wagner (1952: *Monosynamma maritimum* Wagner¹); Cobben (1957: *Saldula palustris* (Douglas)); Duffels (1962: *Sigara selecta* (Fieber)²); Leentvaar & Higler (1962: *Mesovelia furcata* Mulsant & Rey en *Gerris odontogaster* (Zetterstedt)); Higler & Duffels (1962: *Cymatia bonsdorffii* (Sahlberg), *Arctocoris germari* (Fieber) en *Corixa dentipes* (Thomson)); Van Heerdt & Bongers (1967: *Derephysia foliacea* (Fallén)); Woudstra (1971: *Saldula melanoscela* (Fieber)); Schober & Wassenaar (1980: *Notonecta maculata* Fabricius); Leentvaar (1981: *Glaenocoris propinqua* (Fieber)³ en *Sigara fossarum* (Leach)); Aukema (1981: *Psallus variabilis* (Fallén); in druk: *Salda muelleri* (Gmelin), *Saldula opacula* (Zetterstedt), *Micracanthia marginalis* (Fallén), *Acalypta platycheila* (Fieber), *Tytthus pygmaeus* (Zetterstedt), *Psallus confusus* Rieger, *P. salicis* (Kirschbaum), *Heterocordylus genistae* (Scopoli), *Orthops basalis* (Costa), *Capsus pilifer* Remane, *Stenodema trispinosa* Reuter, *S. virens* (Linnaeus), *Trigonotylus cae-*

lestialium (Kirkaldy), *Nabis pseudoferus* Remane, *Acomporcis alpinus* Reuter, *Orius laticollis* (Reuter), *Kleidocerys truncatulus ericae* (Horváth), *Drymus ryeii* Douglas & Scott, *Lamproplax picea* (Flor) (zie ook Aukema & Alderweireldt, in druk), *Megalonotus antennatus* (Schilling), *Megalonotus sabulicola* (Thomson) en *Jalla dumosa* (Linnaeus)). Van de hier gepubliceerde 279 soorten zijn 61 soorten, die in tabel I met een stip (•) zijn aangegeven, nog niet eerder van de Waddeneilanden vermeld. Gedetailleerde vindplaatsgegevens van deze soorten volgen na de soortenlijst.

Drie soorten, *Plesiocoris minor*, *Pisma salsolae* en *Kleidocerys truncatulus ericae*, komen, wat hun Nederlandse verspreiding betreft, alleen op de Waddeneilanden voor (Aukema, in druk). *Plesiocoris minor* werd in 1950 door Wagner beschreven van de Noordfriese eilanden Amrum en Sylt. *P. minor* werd daar aangetroffen in de zeeduinen op *Salix repens argentea* (Sm.) Camus. Niedringhaus & Bröring (1986) vermelden *minor* van het Oostfriese eiland Norderney. Van de Waddeneilanden is de soort bekend van Texel, Vlieland, Terschelling en Ameland. *Pisma salsolae* en *Kleidocerys truncatulus ericae* zijn alleen aangetroffen op Texel, het enige Waddeneiland van pleistocene oorsprong. *Pisma salsolae* is een soort met een euro-siberisch verspreidingspatroon, die in West-Europa uitsluitend voorkomt in zeeduinen en op zilte kustgronden op loogkruid (*Salsola kali* L.) (Heiss & Péricart, 1983). Op Texel werd *salsolae* alleen aangetroffen in de Sluftervlakte (Gravestein, 1959; Aukema, in druk). *Kleidocerys truncatulus ericae* (fig. 1) heeft een atlantisch-mediterrane verspreiding (Wagner, 1966) en bereikt in Schotland de noordgrens van zijn areaal (de nominaatvorm komt voor op Madeira en de Kanarische eilanden). *K. truncatulus ericae* leeft in Zuid-Europa op *Erica arborea* L. Op Texel werd deze ondersoort in 1972 en 1974 massaal aangetroffen op struikheide (*Calluna vulgaris* (L.) Hull) op het Mientje, een klein heideterreintje, gelegen tegen de duinrand tussen De Koog en Den Hoorn. Recente pogingen om *truncatulus ericae* daar terug te vinden leverden niets op (Aukema, in druk).

Tabel 1. Wantsen gevonden op de Waddeneilanden. De soorten zijn genummerd overeenkomstig de naamlijst van Nederlandse wantsen (Aukema, in druk), waarnaar ook voor de auteursnamen verwezen wordt; •: soorten nieuw voor de Waddeneilanden; ■: vliegend waargenomen soorten; []: soorten van de Duitse eilanden die niet van de Waddeneilanden bekend zijn. V: vleugelontwikkeling; m: monomorf macropteer; d: di(poly)morf, deels macropteer; b: vleugels altijd in meer of mindere mate gereduceerd, nooit macropteer. TX: Texel; VL: Vlieland; AM: Ameland; TS: Terschelling; SG: Schiermonnikoog; OF: Oostfriese Eilanden; NF: Noordfriese Eilanden.

	V	TX	VL	TS	AM	SG	OF	NF
DIPSOCORIDAE								
• 1 <i>Ceratombus coleoptratus</i>	d	-	-	-	+	+	+	-
NEPIDAE								
3 <i>Nepa cinerea</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
CORIXIDAE								
■ 8 <i>Cymatia bondsdorffii</i>	d	-	-	+	-	+	-	+
■ 9 <i>Cymatia coleoptrata</i>	d	-	+	+	+	+	+	+
10 <i>Glaenocoris propinqua propinqua</i>	m	-	-	+	-	+	-	-
11 <i>Arctocoris germani</i>	m	+	+	-	+	+	+	+
■ 12 <i>Callicoris praesta praesta</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
13 <i>Corixa affinis</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
14 <i>Corixa dentipes</i>	m	-	-	+	-	+	+	+
15 <i>Corixa panzeri</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
■ 16 <i>Corixa punctata</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
■ 17 <i>Hesperocoris castanea</i>	m	+	+	-	-	+	+	+
18 <i>Hesperocoris linnæi</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
19 <i>Hesperocoris moesta</i>	m	+	+	+	+	+	-	-
■ 20 <i>Hesperocoris sahbergi</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
■ 21 <i>Paracoris concinna concinna</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
22 <i>Sigara selecta</i>	m	-	-	+	-	-	-	-
23 <i>Sigara stagnalis stagnalis</i>	m	+	-	+	+	+	+	+
■ 25 <i>Sigara nigrolineata nigrolineata</i>	m	+	+	+	-	+	+	+
■ 26 <i>Sigara limitata limitata</i>	m	+	+	-	-	-	-	+
■ 27 <i>Sigara semistriata</i>	m	-	-	+	-	+	+	+
■ 28 <i>Sigara striata</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
■ 29 <i>Sigara distincta</i>	m	-	+	+	+	+	+	+
■ 30 <i>Sigara falleni</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
■ 31 <i>Sigara fossarum</i>	m	-	-	+	-	+	+	+
[32 <i>Sigara lactans</i>]	m	+	+	+	+	+	+	-
[33 <i>Sigara longipalis</i>]	m						+	+
■ 34 <i>Sigara scotti</i>	m	+	-	+	-	+	+	+
■ 35 <i>Sigara lateralis</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
NAUCORIDAE								
36 <i>Ilyocoris cimicoides</i>	m	+	+	+	+	-	+	-
NOTONECTIDAE								
■ 39 <i>Notonecta glauca glauca</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
40 <i>Notonecta lutea</i>	m	-	-	+	-	-	+	+
41 <i>Notonecta maculata</i>	m	-	-	+	-	-	-	-
42 <i>Notonecta viridis</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
43 <i>Notonecta obliqua</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
44 <i>Notonecta reuteri</i>	m	-	-	+	-	-	-	+
PLEIDAE								
45 <i>Plea minutissima</i>	m	+	+	+	+	+	+	+

MESOVELIIDAE								
46 <i>Mesovelgia furcata</i>	d	-	-	+	+	-	+	+
HEBRIDAE								
47 <i>Hebrus pusillus</i>	d	+	-	-	-	-	-	-
48 <i>Hebrus ruficeps</i>	d	+	-	+	-	-	+	+
HYDROMETRIDAE								
50 <i>Hydrometra stagnorum</i>	d	+	+	+	-	-	+	+
VELIIDAE								
51 <i>Velia caprai</i>	d	+	-	+	-	-	+	+
55 <i>Microvelia reticulata</i>	d	+	-	+	-	-	+	+
GERRIDAE								
■ 57 <i>Gerris gibbifer</i> ⁴	d	+	-	-	-	-	+	+
■ 58 <i>Gerris lacustris</i>	d	+	+	+	-	+	+	+
■ 60 <i>Gerris odontogaster</i>	d	-	+	+	+	-	+	+
■ 61 <i>Gerris thoracicus</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
64 <i>Limnoporus rufoscutellatus</i>	m	+	-	+	-	-	-	-
SALDIDAE								
65 <i>Chiloxanthus pilosus</i>	m	+	-	+	-	+	+	+
66 <i>Salda littoralis</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
68 <i>Salda muelleri</i>	d	-	-	+	+	-	-	-
69 <i>Halosalda lateralis</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
71 <i>Saldula arenicola</i>	m	-	-	+	-	+	+	+
74 <i>Saldula melanocela</i>	m	-	-	+	-	+	+	-
■ 75 <i>Saldula opacula</i>	m	+	+	+	-	-	+	-
■ 76 <i>Saldula orthochila</i>	m	+	+	+	-	+	+	-
■ 77 <i>Saldula pallipes</i>	m	+	-	+	-	+	+	+
78 <i>Saldula palustris</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
79 <i>Saldula pilosella</i>	m	+	-	+	-	+	+	+
■ 80 <i>Saldula saltatoria</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
81 <i>Micranthia marginalis</i>	d	-	-	+	-	-	+	+
■ 82 <i>Chartoscirta cincta</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
83 <i>Chartoscirta cocksi</i>	d	+	-	+	-	+	+	+
[84 <i>Chartoscirta elegantula</i>]	d						-	+
TINGIDAE								
[87 <i>Acalypta gracilis</i>]	d						+	-
[90 <i>Acalypta nigrina</i>]	d						-	+
91 <i>Acalypta parvula</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
92 <i>Acalypta platychela</i>	d	-	-	+	+	-	+	-
94 <i>Dictyonota strichnoera</i>	m	+	-	-	-	-	+	-
• 95 <i>Kalama tricornis</i>	d	+	-	+	+	-	+	+
96 <i>Derephysia foliacea</i>	d	+	-	+	+	+	+	+
• 103 <i>Tings ampliata</i>	m	-	-	-	-	+	+	-
■ 104 <i>Tings cardui</i>	m	+	-	-	+	-	+	+
108 <i>Physatocheila dumetorum</i>	m	+	-	-	-	-	-	-
[111 <i>Dictyla convergens</i>]	m						+	-
• 113 <i>Dictyla humuli</i>	d	-	-	-	-	+	-	-
114 <i>Agramma lactum</i>	d	+	-	+	+	+	+	+
MICROPHYSIDAE								
115 <i>Loricula bipunctata</i>	d	+	-	+	-	-	+	-
• 116 <i>Loricula elegantula</i>	d	-	-	+	-	-	+	+
117 <i>Loricula pselaphiformis</i>	d	-	+	+	-	-	-	-
[118 <i>Myrmedobia coleoptrata</i>]	d						+	-
• 120 <i>Myrmedobia exilis</i>	d	-	-	+	-	-	-	-

	V	TX	VL	TS	AM	SG	OF	NF		V	TX	VL	TS	AM	SG	OF	NF
MIRIDAE																	
121 <i>Monalocoris filicis</i>	m	+	-	+	+	+	+	+	• 237 <i>Heterocordylus tibialis</i>	m	-	-	+	-	-	-	+
[122 <i>Bryocoris pteridis</i>]	d						+	-	• 239 <i>Heterotoma planicornis</i>	m	+	-	+	+	+	+	+
• 124 <i>Deraeocoris lutescens</i>	m	-	-	+	-	-	-	-	• 240 <i>Blepharidopterus angulatus</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
[• 131 <i>Deraeocoris scutellaris</i>]	m						-	+	241 <i>Blepharidopterus diaphanus</i>	m	+	+	-	-	-	+	+
• 135 <i>Lopus decolor</i>	m	+	+	+	+	+	+	+	• 243 <i>Orthotylus flavinervis</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
[136 <i>Oncotylus punctipes</i>]	m						-	+	• 244 <i>Orthotylus marginalis</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
138 <i>Conostethus griseus</i>	m	+	-	+	-	+	+	+	[• 246 <i>Orthotylus prasinus</i>]	m						+	-
[139 <i>Conostethus roseus</i>]	m						+	+	• 247 <i>Orthotylus tenellus</i>	m	-	-	+	-	-	-	-
• 142 <i>Megalocoleus molliculus</i>	m	+	+	-	-	-	+	+	[• 248 <i>Orthotylus vires</i>]	m						-	+
• 143 <i>Megalocoleus pilosus</i>	m	-	-	-	+	-	+	+	• 249 <i>Orthotylus viridinervis</i>	m	+	-	+	-	-	-	-
[<i>Placochilus seladonicus</i>]	m						-	+	• 250 <i>Orthotylus ericetorum</i>	m	+	-	+	-	-	+	+
[144 <i>Amblytylus albidus</i>]	m						+	+	• 252 <i>Orthotylus concolor</i>	m	-	-	+	-	-	-	+
147 <i>Macrotylus paykullii</i>	m	+	+	+	+	+	+	-	• 253 <i>Orthotylus virescens</i>	m	+	-	+	-	-	+	+
• 152 <i>Tytthus pygmaeus</i>	d	-	+	+	-	-	+	-	• 254 <i>Orthotylus flavoparsus</i>	m	+	+	-	-	-	+	+
• 159 <i>Psallus ambiguus</i>	m	-	-	+	-	-	+	-	• 255 <i>Orthotylus noncreaffi</i>	m	+	+	+	-	+	+	+
• 160 <i>Psallus quercus</i>	m	-	-	-	-	+	+	-	• 256 <i>Orthotylus rubidus</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
• 162 <i>Psallus perrisi</i>	m	-	-	+	-	-	-	-	[• 257 <i>Pseudoloxops coccineus</i>]	m						-	+
• 164 <i>Psallus variabilis</i>	m	+	-	-	-	-	-	-	258 <i>Cyrtorhinus carcis</i>	m	-	-	+	-	-	+	+
• 167 <i>Psallus confusus</i>	m	-	-	+	-	-	+	-	[259 <i>Neomecomma bilineatum</i>]	m						-	+
• 168 <i>Psallus falleni</i>	m	+	-	+	-	-	+	+	[260 <i>Mecomma ambulans</i>]	d						+	+
170 <i>Psallus haematodes</i>	m	+	+	+	+	-	+	+	262 <i>Prthaus maerkelii</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
[171 <i>Psallus lepidus</i>]	m						+	-	• 265 <i>Lygus maritimus</i>	m	+	+	+	-	+	+	+
173 <i>Psallus salicis</i>	m	-	-	+	-	-	-	-	• 266 <i>Lygus pratensis</i>	m	-	+	+	-	-	+	+
• 174 <i>Psallus varians</i>	m	+	-	+	-	-	+	-	• 267 <i>Lygus rugulipennis</i>	m	+	-	-	+	+	+	+
• 177 <i>Phoenicocoris obscurulus</i>	m	-	-	+	-	-	+	+	• 269 <i>Liocoris tripululatus</i>	m	-	-	+	-	+	-	-
• 178 <i>Atractotomus magnicornis</i>	m	-	-	+	-	-	-	-	• 270 <i>Orthops basalis</i>	m	-	-	+	-	-	-	-
[179 <i>Atractotomus mali</i>]	m						+	-	• 271 <i>Orthops campestris</i>	m	-	-	+	-	-	+	+
[181 <i>Plagiognathus alipennis</i>]	m						+	+	[272 <i>Orthops kalmii</i>]	m						+	+
182 <i>Plagiognathus litoralis</i>	m	+	-	+	-	+	+	+	[• 274 <i>Pinaltus cervinus</i>]	m						+	+
• 184 <i>Plagiognathus arborum</i>	m	-	-	+	+	+	+	+	• 275 <i>Pinaltus rubricatus</i>	m	-	-	+	-	-	-	-
• 185 <i>Plagiognathus chrysanthemi</i>	m	+	+	+	-	+	+	+	• 277 <i>Plesiocoris minor</i>	m	+	+	+	+	-	+	+
[• 187 <i>Plagiognathus vitellinus</i>]	m						-	+	278 <i>Plesiocoris rugicollis</i>	m	+	-	+	-	-	+	+
[188 <i>Chlamydatus pulicarius</i>]	d						-	+	• 279 <i>Lygocoris pabulinus</i>	m	-	-	+	-	+	+	+
189 <i>Chlamydatus pulsus</i>	d	+	-	-	-	-	-	+	• 280 <i>Lygocoris contaminatus</i>	m	+	-	+	-	+	+	+
190 <i>Chlamydatus saltitans</i>	d	+	+	+	-	-	+	+	• 282 <i>Lygocoris viridis</i>	m	-	-	+	-	-	-	-
192 <i>Monosynamma bohemanni</i>	m	+	+	+	+	+	+	-	• 284 <i>Lygocoris luorum</i>	m	-	-	+	-	-	+	+
193 <i>Monosynamma maritimum</i>	m	+	-	+	+	+	+	+	286 <i>Lygocoris spinolae</i>	m	-	-	+	-	-	+	+
[196 <i>Campylomma verbasci</i>]	m						+	+	[• 289 <i>Campotyozym aequale</i>]	m						-	+
[199 <i>Salicarus roseni</i>]	m						+	-	• 290 <i>Polymerus palustris</i>	m	+	-	-	-	-	-	+
• 200 <i>Sthenarus rotermundi</i>	m	-	-	+	-	-	+	+	• 291 <i>Polymerus unifasciatus</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
[201 <i>Asciodema obsoletum</i>]	m						-	+	• 292 <i>Polymerus vulneratus</i>	m	+	-	+	+	-	+	-
[• 202 <i>Halledapus rufescens</i>]	d						-	+	• 295 <i>Charagochilus gyllenhalii</i>	d	-	-	+	+	-	-	-
203 <i>Systellonotus triguttatus</i>	d	-	-	+	-	-	+	+	[297 <i>Dichroscytus rufipennis</i>]	m						+	+
207 <i>Dicyphus epilobii</i>	m	+	-	+	+	-	-	-	[303 <i>Calocoris biclavatus</i>]	m						+	-
210 <i>Dicyphus pallicornis</i>	d	-	-	+	-	-	-	-	[304 <i>Calocoris fulvomaculatus</i>]	m						+	-
• 213 <i>Campyloneura virgula</i>	m	-	-	+	-	-	+	-	• 306 <i>Calocoris norvegicus</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
• 215 <i>Pilophorus cinnamopteris</i>	m	+	-	-	-	+	+	+	307 <i>Calocoris roseomaculatus</i>	m	+	+	-	-	+	+	+
• 216 <i>Pilophorus clavatus</i>	m	+	+	+	+	+	+	+	[308 <i>Adelphocoris quadripunctatus</i>]	m						+	-
217 <i>Pilophorus confusus</i>	m	+	+	+	+	-	+	+	• 309 <i>Adelphocoris lineolatus</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
• 218 <i>Pilophorus perplexus</i>	m	-	-	+	-	-	-	-	312 <i>Megacoelum beckeri</i>	m	+	-	-	-	-	-	-
[222 <i>Strongylocoris leucocephalus</i>]	m						-	+	• 313 <i>Megacoelum infusum</i>	m	-	-	+	-	-	-	-
223 <i>Strongylocoris luridus</i>	m	+	+	+	-	-	+	+	[• 314 <i>Stenotomus binotatus</i>]	m						+	-
• 224 <i>Pachytomella parallela</i>	d	+	-	-	-	-	-	-	• 318 <i>Phytocoris longipennis</i>	m	+	-	+	-	-	-	+
226 <i>Orthocephalus saltator</i>	d	-	+	+	+	-	-	-	[319 <i>Phytocoris pinii</i>]	m						+	-
229 <i>Fieberocapsus flaveolus</i>	d	+	+	+	+	-	-	-	• 320 <i>Phytocoris populi</i>	m	+	-	+	-	-	-	-
• 230 <i>Cyllecoris histronicus</i>	m	-	-	+	-	-	-	-	• 321 <i>Phytocoris reuteri</i>	m	-	-	+	-	-	-	+
• 233 <i>Ghiopeps fulvicollis cruciatus</i>	d	+	+	+	+	+	+	+	[• 323 <i>Phytocoris insignis</i>]	m						-	+
235 <i>Heterocordylus genistae</i>	m	-	-	+	-	-	-	+	• 325 <i>Phytocoris ulmi</i>	m	+	-	-	-	-	+	+
[236 <i>Heterocordylus leptocercus</i>]	m						-	+	• 326 <i>Phytocoris varipes</i>	m	+	+	+	+	-	-	+
									• 327 <i>Capsus ater</i>	m	+	-	+	+	-	+	+

	V	TX	VL	TS	AM	SG	OF	NF
■ 328 <i>Capsus pilifer</i>	m	+	-	-	-	-	+	-
● 330 <i>Pantilus tunicatus</i>	m	-	-	+	-	-	+	-
■ 335 <i>Stenodema calcarata</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
■ 336 <i>Stenodema trispinosa</i>	m	-	-	+	-	+	+	+
[337 <i>Stenodema holsata</i>	d						+	+
■ 338 <i>Stenodema laevigata</i>	m	+	-	+	+	+	+	+
339 <i>Stenodema virens</i>	m	-	-	+	-	-	+	-
■ 340 <i>Notostira elongata</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
■ 342 <i>Trigonotylus caelestialium</i>	m	+	-	-	-	-	+	-
343 <i>Trigonotylus psammaecolor</i>	m	+	+	+	+	-	+	+
345 <i>Trigonotylus ruficornis</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
● 346 <i>Teratocoris antennatus</i>	d	+	+	+	-	-	-	+
348 <i>Teratocoris saundersi</i>	d	+	-	+	+	-	+	+
■ 349 <i>Leptopterna dolobrata</i>	d	-	-	+	-	-	+	+
■ 350 <i>Leptopterna ferrugata</i>	d	+	+	+	+	+	+	+

NABIDAE

■ 353 <i>Himacerus apterus</i>	d	+	-	-	-	-	-	-
■ 354 <i>Aptus mimicooides</i>	d	-	-	-	-	+	+	-
355 <i>Anaplys major</i>	m	+	+	+	+	-	+	+
356 <i>Stalia boops</i>	d	-	-	+	-	+	+	-
357 <i>Nabucula lineata</i>	d	+	-	+	+	+	+	+
358 <i>Nabucula limbata</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
359 <i>Nabucula flavomarginata</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
■ 361 <i>Nabis ericetorum</i>	d	+	-	+	+	+	+	+
■ 362 <i>Nabis ferus</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
■ 363 <i>Nabis pseudoferus</i>	m	-	-	+	+	-	+	+

ANTHOCORIDAE

● 365 <i>Tennostethus gracilis</i>	d	-	-	+	-	-	-	+
■ 367 <i>Tennostethus pusillus</i>	m	-	-	+	-	-	-	+
■ 371 <i>Anthocoris confusus</i>	m	-	-	+	-	-	-	+
[372 <i>Anthocoris gallarumli</i>	m						+	-
[373 <i>Anthocoris limbatus</i>	m						+	-
[374 <i>Anthocoris minki minki</i>	m						+	-
■ 375 <i>Anthocoris nemoralis</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
■ 376 <i>Anthocoris nemorum</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
378 <i>Anthocoris sarothamni</i>	m	+	-	+	-	-	-	+
[381 <i>Tetraphleps bicuspis</i>	m						-	+
382 <i>Acomporis alpinus</i>	m	-	-	+	-	-	-	+
■ 383 <i>Acomporis pygmaeus</i>	m	-	-	+	-	-	-	+
■ 384 <i>Orius niger</i>	m	-	-	+	-	-	-	+
385 <i>Orius laeticollis</i>	m	-	-	+	-	-	-	-
■ 386 <i>Orius majusculus</i>	m	+	+	+	-	-	-	+
● 387 <i>Orius minutus</i>	m	-	-	+	-	-	-	+
■ 389 <i>Lycotocoris campestris</i>	m	+	+	+	+	-	+	+
[390 <i>Xylocoris galactinus</i>	m						+	-
[Xylocoris lativentris]	d						+	-
393 <i>Brachysteles parvicornis</i>	m	+	-	-	-	-	-	-

CIMICIDAE

[398 <i>Cimex lectularius</i>	b						+	-
--------------------------------	---	--	--	--	--	--	---	---

REDUVIIDAE

404 <i>Empicoris vagabundus</i>	m	-	+	+	-	-	-	-
■ 406 <i>Reduvius personatus</i>	m	+	-	-	-	-	-	-
408 <i>Coranus subapterus</i>	d	+	+	+	-	-	-	+

V	TX	VL	TS	AM	SG	OF	NF
---	----	----	----	----	----	----	----

ARADIDAE

● 411 <i>Aradus cinnamomeus</i>	d	-	-	+	-	-	-	-
---------------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---

PIESMATIDAE

[Piesma capitatum]	d						+	+
■ 417 <i>Piesma maculatum</i>	d	+	+	+	-	-	+	+
[418 <i>Piesma quadratum</i>	d						+	+
419 <i>Piesma salsolae</i>	m	+	-	-	-	-	-	-

BERYTIDAE

■ 422 <i>Berytinus minor</i>	d	+	+	+	-	-	+	+
■ 423 <i>Berytinus crassipes</i>	d	+	-	-	-	-	+	-
[424 <i>Berytinus montivagus</i>	d						-	+
425 <i>Berytinus signoreti</i>	b	+	+	+	-	-	+	+
426 <i>Neides tipularius</i>	d	+	-	+	-	-	+	+
427 <i>Gampsocoris punctipes</i>	m	-	+	+	+	-	+	-

LYGAEIDAE

● 431 <i>Nysius hebetus</i>	m	-	-	+	-	+	+	+
● 432 <i>Nysius ericae</i>	m	+	-	+	-	-	+	+
433 <i>Nysius thymi</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
● 434 <i>Nysius senecionis</i>	m	+	-	+	-	-	+	-
■ 438 <i>Kleidocerys resedae</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
439 <i>Kleidocerys truncatulus ericae</i>	m	+	-	-	-	-	-	-
[440 <i>Cymus aurescens</i>	m						+	+
■ 441 <i>Cymus clavicularis</i>	m	+	+	+	-	+	+	+
442 <i>Cymus glandicolor</i>	m	+	-	+	+	+	+	+
[443 <i>Cymus melanocephalus</i>	m						+	-
[Dimorphopterus spinolae]	d						+	-
[444 <i>Ischnodemus sabuleti</i>	d						+	+
446 <i>Geocoris grylloides</i>	d	+	+	+	+	-	+	+
452 <i>Heterogaster urticae</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
■ 453 <i>Plinthius brevipennis</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
454 <i>Plinthius pusillus</i>	d	+	-	-	-	-	-	+
458 <i>Drymus brunneus</i>	d	+	+	+	+	-	+	+
■ 460 <i>Drymus ryiei</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
■ 461 <i>Drymus sylvaticus</i>	m	+	-	+	-	-	+	+
462 <i>Eremocoris abietis</i>	m	-	+	+	-	-	+	+
● 463 <i>Eremocoris plebejus</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
466 <i>Gastrodes grossipes</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
467 <i>Ischnocoris angustulus</i>	d	+	-	-	-	-	-	+
468 <i>Lamproplax picea</i>	d	-	-	-	-	-	+	-
■ 469 <i>Scolopostethus affinis</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
■ 470 <i>Scolopostethus decoratus</i>	m	+	+	+	+	-	+	+
■ 475 <i>Scolopostethus thomsoni</i>	d	+	-	+	+	+	+	+
[476 <i>Taphropeltus contractus</i>	m						+	+
■ 480 <i>Stygnocoris fulvigenus</i>	m	+	+	+	+	+	+	+
■ 481 <i>Stygnocoris rusticus</i>	d	+	-	+	+	-	+	+
■ 482 <i>Stygnocoris sabulosus</i>	m	+	+	+	+	-	+	+
[Ligyrocoris sylvestris]	m						-	+
483 <i>Pachybrachius fracticollis</i>	m	+	-	-	-	-	+	+
[484 <i>Pachybrachius luridus</i>	m						+	-
● 487 <i>Graptopeltus lynceus</i>	m	-	-	+	-	-	-	-
■ 489 <i>Peritrechus geniculatus</i>	m	+	-	+	+	-	+	+
[490 <i>Peritrechus landii</i>	m						-	+
■ 491 <i>Peritrechus nubilus</i>	m	-	+	+	-	-	+	+
[493 <i>Rhyarochromus pini</i>	m						-	+
496 <i>Megalonotus antennatus</i>	d	-	-	-	-	-	+	-
■ 497 <i>Megalonotus chiragra</i>	d	+	-	+	-	-	+	+
499 <i>Megalonotus praetextatus</i>	m	+	+	+	-	-	-	-

	V	TX	VL	TS	AM	SG	OF	NF
500 <i>Megalonotus sabulicola</i>	d	+	-	-	-	-	+	+
• 501 <i>Sphragisticus nebulosus</i>	m	-	-	+	-	-	+	+
505 <i>Gonianotus marginepunctatus</i>	m	+	+	+	-	-	-	-
■ 506 <i>Macroedema microptera</i>	d	-	+	+	+	-	+	+
■ 507 <i>Pionosomus varius</i>	d	+	+	+	-	+	+	+
• 508 <i>Pterotmetus staphiliniformis</i>	d	-	-	+	-	-	-	-
• 509 <i>Trapezonotus arenarius</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
[510 <i>Trapezonotus desertus</i>]	d						-	+
COREIDAE								
521 <i>Arenocoris fallenii</i>	m	+	+	+	-	-	+	-
524 <i>Ceraleptus lividus</i>	m	+	-	+	-	-	-	-
525 <i>Corioneris denticulatus</i>	m	+	-	+	-	-	-	-
RHOPALIDAE								
■ 529 <i>Rhopalus parumpunctatus</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
[<i>Rhopalus tigrinus</i>]	m						+	+
532 <i>Myrmus miriformis</i>	d	+	+	+	+	+	+	+
533 <i>Chorosoma schillingi</i>	m	+	+	+	-	+	+	+
CYDNIDAE								
• 536 <i>Legnotus limbosus</i>	m	-	-	-	+	-	+	-
■ 537 <i>Legnotus picipes</i>	m	+	+	+	+	-	+	+
[<i>Canthophorus dubius</i>]	m						+	-
[■ 538 <i>Schirus bicolor</i>]	m						+	-
540 <i>Schirus lactuosus</i>	m	+	-	-	-	-	+	+
[541 <i>Schirus morio</i>]	m						+	-
THYREOCORIDAE								
545 <i>Thyreocoris scarabaeoides</i>	m	-	+	+	-	-	+	+
SCUTELLERIDAE								
547 <i>Odontoscelis lineola</i>	m	+	+	+	-	-	+	-
PENTATOMIDAE								
554 <i>Sciocoris cursitans</i>	m	+	+	+	+	+	+	-
• 555 <i>Aelia acuminata</i>	m	+	-	+	-	-	-	+
■ 556 <i>Aelia klugi</i>	m	+	-	+	-	-	+	+
• 557 <i>Neotiglossa pusilla</i>	m	-	-	+	-	-	+	+
• 565 <i>Chlorochroa juniperina</i>	m	+	-	+	-	-	+	+
[567 <i>Carpocoris fuscipinus</i>]	m						+	-
• 569 <i>Dolycoris baccarum</i>	m	-	-	+	-	-	+	+
570 <i>Piezodorus lituratus</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
• 571 <i>Pentatoma rufipes</i>	m	-	-	+	-	-	-	-
[572 <i>Eurydema dominulus</i>]	m						+	-
• 573 <i>Eurydema oleracea</i>	m	-	-	+	+	-	+	-
575 <i>Picromerus bidens</i>	m	-	-	+	-	-	+	+
[576 <i>Arma custos</i>]	m						+	-
[■ 577 <i>Troilus luridus</i>]	m						-	+
• 578 <i>Rhacognathus punctatus</i>	m	-	-	+	-	-	+	+
579 <i>Jalla dumosa</i>	m	-	-	+	-	-	+	-
• 580 <i>Zizrona caerulea</i>	m	-	-	+	-	-	+	-
ACANTHOSOMATIDAE								
■ 581 <i>Acanthosoma haemorrhoidale</i>	m	+	-	+	-	-	+	+
[582 <i>Cyphostethus tristriatus</i>]	m						+	-
■ 583 <i>Elasmostethus interstinctus</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
• 585 <i>Elasmucha fieberi</i>	m	-	+	+	-	-	+	-
• 586 <i>Elasmucha grisea</i>	m	+	+	+	-	-	+	+
Totaal aantal soorten		182	113	241	102	100	257	232

Van de kleinere eilanden Griend, Rottumerplaat en Rottumeroog zijn respectievelijk 6, 1 en 13 soorten bekend, te weten van Griend *Chiloxanthus pilosus* (Fallén), *Halosalda lateralis* (Fallén), *Plagiognathus litoralis* Wagner, *Orthotylus flavosparsus* (Sahlberg), *O. rubidus* (Fieber) en *Lygocoris lucorum* (Meyer-Dür), van Rottumerplaat *Thyreocoris scarabaeoides* (Linnaeus) en van Rottumeroog *Notonecta glauca* Linnaeus, *Salda littoralis* (Linnaeus), *Psallus haematodes* (Gmelin), *Blepharidopterus diaphanus* (Kirschbaum), *Orthotylus flavosparsus*, *Lygus rugulipennis* Poppius, *Calocoris norvegicus* (Gmelin), *Adelphocoris lineolatus* (Goeze), *Stenodema acalparata* (Fallén), *Trigonotylus caelestialium*, *T. ruficornis* (Geoffroy), *Anthocoris nemoralis* (Fabricius) en *Heterogaster urticae* (Fabricius).

Vindplaatsen

Van de soorten, die voor het eerst van de Wadeneilanden vermeld worden, volgen in onderstaand overzicht de gedetailleerde vindplaatsgegevens. Tenzij anders vermeld, bevindt het materiaal zich in de collecties van de verzamelaars (gebruikte afkortingen: FNM: Fries Natuurhistorisch Museum, Leeuwarden; RML: Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden; ZMA: Zoologisch Museum, Amsterdam).

1. *Ceratocombus coleoptratus* (Zetterstedt): Ameland, Buren, 18.viii.1985, 1 ♂, Th. Heijerman (pitfall). Schiermonnikoog, 15.viii.1957, J. Joosse (coll. P. Poot).

95. *Kalama tricornis* (Schrank): Texel: De Slufter, 1.viii.1951 en 22.vii.1952, W. H. Gravestijn (ZMA). Terschelling: De Grie, 23.vii.1959, W. H. Gravestijn (ZMA). Ameland: Buren, 29.vii.1951, P. van der Wiel (ZMA).

103. *Tingis ampliata* (Herrich-Schäffer): Schiermonnikoog: 14.v.1983, K. den Bieman. 113. *Dictyla humuli* (Fabricius): Schiermonnikoog: 15.v.1983, K. den Bieman.

116. *Loricula elegantula* (Bärensprung): Terschelling: West-Terschelling, 16.vii.1980, J. H. Woudstra.

120. *Myrmedobia exilis* (Fallén): Terschelling: Lies, 12.ix.1982, J. H. Woudstra.
124. *Deraeocoris lutescens* (Schilling): Terschelling: Hoorn, 8.viii.1976, J. H. Woudstra.
143. *Megalocoleus pilosus* (Schrank): Ameland: Buren, 5-12.viii.1951, W. H. Gravestein (ZMA).
162. *Psallus perrisi* (Mulsant & Rey): Terschelling: Lies, 11.vii.1988, B. Aukema & J. H. Woudstra.
168. *Psallus falleni* Reuter: Texel: Den Hoorn, 6.ix.1972, J. H. Woudstra. Terschelling: Oosterend, 6.viii.1969, B. Aukema; West-Terschelling, 17.ix.1981 en Formerum, 24.viii.1981, J. H. Woudstra.
174. *Psallus varians* (Herrich-Schäffer): Texel: 20.vi.1926, H. C. Blöte (RML). Terschelling: Hoorn, 28.vi.1978, J. H. Woudstra; Lies, 11.vii.1988, B. Aukema & J. H. Woudstra.
177. *Phoenicocoris obscurellus* (Fallén): Terschelling: Hoorn, 15.viii.1963 en West-Terschelling, 28.vii.1980, J. H. Woudstra.
178. *Atractotomus magnicornis* (Fallén): Terschelling: West-Terschelling, 28.vii.1980, 1 ♂, J. H. Woudstra.
184. *Plagiognathus arbustorum* (Fabricius): Terschelling: Hoorn, 29.vii.1981, 1 ♂, J. H. Woudstra. Ameland: Oerd, 19.viii.1985, 1 ♂, Th. Heijerman. Schiermonnikoog: Kobbduinen, 29.vii.1968, B. Aukema; Dorp, omgeving IJsbaan, 14.viii.1969, Ph. Pronk (RML).
200. *Sthenarus rotermundi* (Scholtz): Terschelling: Lies, 30.vii.1981, J. H. Woudstra.
210. *Dicyphus pallicornis* (Meyer-Dür): Terschelling: Hoorn, 25-28.vi.1984, J. H. Woudstra.
213. *Campyloneura virgula* (Herrich-Schäffer): Terschelling: Oosterend, 14.viii.1969, 1 ♀, J. H. Woudstra.
218. *Pilophorus perplexus* (Douglas & Scott): Terschelling: Oosterend, 5.viii.1969, 1 ♀, J. H. Woudstra.
230. *Cyllecoris histrionica* (Linnaeus): Terschelling: Hoorn, 29.vi.1978, 1 ♂, J. H. Woudstra.
237. *Heterocordylus tibialis* (Hahn): Terschelling: Hoorn, 25.vii.1981, 1 ♀, J. H. Woudstra.
247. *Orthotylus tenellus* (Fallén): Terschelling: Lies en Hoorn, 11.vii.1988, B. Aukema & J. H. Woudstra.
249. *Orthotylus viridinervis* (Kirschbaum): Texel: Den Burg, 24.vii.1979, J. H. Woudstra. Terschelling: Formerum, 2.viii.1987, 1 ♀, B. Aukema.
252. *Orthotylus concolor* (Kirschbaum): Terschelling: Hoorn, 27.viii.1976, B. Aukema; West-Terschelling, 22-24.ix.1981, J. H. Woudstra.
266. *Lygus pratensis* (Linnaeus): Vlieland: 26.vii-3.viii.1931, 1 ♀, A. Reclaire (ZMA). Terschelling: Hoorn, 4.vi.1969, 1 ♂, Ph. Pronk (RML).
269. *Liocoris tripustulatus* (Fabricius): Terschelling: West-Terschelling, 5.vii.1987, 1 ♀, J. H. Woudstra. Ameland: Oerd, 19.viii.1985, 1 ♂, Th. Heijerman.
271. *Orthops campestris* (Linnaeus): Terschelling: Midsland, 12.vii.1988, B. Aukema & J. H. Woudstra.
275. *Pinalitus rubricatus* (Fallén): Terschelling: Hoorn, 8.viii.1976, J. H. Woudstra; Lies, 11.vii.1988, B. Aukema & J. H. Woudstra.
280. *Lygocoris contaminatus* (Fallén): Texel: Bleekersvallei, 18.vii.1947, H. C. Blöte (RML). Terschelling: Oosterend, 9-11.viii.1964, J. Beernink & J. H. Woudstra; Hee, 13.vii.1988, B. Aukema & J. H. Woudstra. Schiermonnikoog: 18-28.viii.1962, J. van der Vecht (RML).
282. *Lygocoris viridis* (Fallén): Terschelling: West-Terschelling, 19.vi.1982, J. H. Woudstra.
284. *Lygocoris lucorum* (Meyer-Dür): Rotterooog: 7.viii.1969, N. de Haas (RML).
290. *Polymerus palustris* (Reuter): Texel: De Koog, 18.viii.1946, 1 ♀, W. H. Gravestein (ZMA).
295. *Charagochilus gyllenhalii* (Fallén): Terschelling: Oosterend, 15.viii.1968, B. Aukema. Ameland: 5-12.viii.1951, W. H. Gravestein (ZMA).
313. *Megacoelum infusum* (Herrich-Schäffer): Terschelling: West-Terschelling, 25.viii.1983, J. H. Woudstra.
320. *Phytocoris populi* (Linnaeus): Texel: Eierland, 19.vii.1952, W. H. Gravestein (ZMA). Terschelling: Midsland, 9.ix.1980, J. H. Woudstra.
325. *Phytocoris ulmi* (Linnaeus): Texel: De Koog, 20.viii.1946, W. H. Gravestein (ZMA).
330. *Pantilius tunicatus* (Fabricius): Terschelling: Hoorn, 18.ix.1981, J. H. Woudstra.

346. *Teratocoris antennatus* (Boheman): Texel: De Geul, 29.viii.1974, B. Aukema. Vlieland: West, 7-9.viii.1956, W. H. Gravestein (ZMA). Terschelling: West-Terschelling, 29.viii.1983, J. H. Woudstra.
354. *Aptus mirmicoides* (Costa): Schiermonnikoog: 15.ix.1984, J. Cronau (coll. R. Ph. Jansen).
365. *Temnostethus gracilis* (Horváth): Terschelling: Midsland, 2.viii.1974, J. H. Woudstra; Formerum, 2-3.viii.1987, B. Aukema; Lies, 3.viii.1987, B. Aukema; Lies en Hoorn, 11.vii.1988, B. Aukema & J. H. Woudstra.
367. *Temnostethus pusillus* (Herrich-Schäffer): Terschelling: Midsland, 17.ix.1981, J. H. Woudstra.
371. *Anthocoris confusus* Reuter: Terschelling: Hoorn, 22.v.1982, B. Aukema; Lies en Hoorn, 11.vii.1988, B. Aukema & J. H. Woudstra.
383. *Acomporis pygmaeus* (Fallén): Terschelling: Oosterend, 21.viii.1963, J. H. Woudstra.
387. *Orius minutus* (Linnaeus): Terschelling: Hoorn, 27.viii.1976, 1 ♂, B. Aukema (ZMA).
411. *Aradus cinnamomeus* (Panzer): Terschelling: Hoorn, 27.viii.1976, 1 macropteer ♀, B. Aukema.
431. *Nysius helveticus* (Herrich-Schäffer): Terschelling: West-Terschelling, 8.viii.1971, B. Aukema. Schiermonnikoog: 7.viii.1968, B. Aukema.
432. *Nysius ericae* (Schilling): Texel: De Koog, 29.viii.1974, 1 ♂, B. Aukema. Terschelling, 27.viii.1976, 1 ♂, B. Aukema.
434. *Nysius senecionis* (Schilling): Texel: vi.1952, W. H. Gravestein (ZMA). Terschelling: 18.vii.1959, W. H. Gravestein (ZMA); Oosterend, 27.viii.1976, B. Aukema.
463. *Eremocoris plebejus* (Fallén): Texel: Grote Heidvlak, 1-14.x.1985 en Mienterglop, 1985, M. A. Baars. Vlieland: 12.x.1971, G. Stobbe (FNM). Terschelling: Oosterend, 12-15.viii.1964, J. Beernink; Hoorn, 25.vii.1980, J. H. Woudstra.
487. *Graptopeltus lynceus* (Fabricius): Terschelling: Formerum, 25.v.1976, J. H. Woudstra.
501. *Sphragisticus nebulosus* (Fallén): Terschelling: Hoorn, 18.viii.1971, J. H. Woudstra.
508. *Pterotmetus staphiliniformis* (Schilling): Terschelling: West-Terschelling, 14-21.viii.1964, J. Beernink & J. H. Woudstra; idem, 14-15.vi.1983, B. Aukema & J. H. Woudstra; idem, 7.vi.1978, H. Edzes (coll. D. Hermes).
536. *Legnotus limbosus* (Geoffroy): Ameland: Buren, 5-12.viii.1951, W. H. Gravestein (ZMA).
555. *Aelia acuminata* (Linnaeus): Texel: 10.v.1974, J. H. Woudstra. Terschelling: West-Terschelling, 14-15.vi.1983, B. Aukema & J. H. Woudstra.
557. *Neottiglossa pusilla* (Gmelin): Terschelling: 14-21.viii.1964, J. Beernink & J. H. Woudstra; Oosterend, 9.viii.1986, B. Aukema (ZMA).
569. *Dolycoris baccarum* (Linnaeus): Terschelling: West-Terschelling, 18.viii.1964, J. Beernink, idem, 14-15.vi.1983, B. Aukema & J. H. Woudstra; Oosterend, 20.viii.1964, J. Beernink; Noordvaarder, 12-18.viii.1966, B. Aukema.
571. *Pentatoma rufipes* (Linnaeus): Terschelling: West-Terschelling, 28.vii.1980, 1 ♂, J. H. Woudstra; Formerum, 18.viii.1985, 1 ♂ (FNM).
573. *Eurydema oleracea* (Linnaeus): Terschelling: West-Terschelling, 2.vi.1981, G. Stobbe (FNM); idem, 14-15.vi.1983, B. Aukema & J. H. Woudstra. Ameland: viii.1951, W. H. Gravestein (ZMA).
578. *Rhacognathus punctatus* (Linnaeus): Terschelling: Hoorn, 16.viii.1963, J. H. Woudstra; idem, 14.viii.1968, B. Aukema; Oosterend, 15.viii.1968, B. Aukema.
580. *Zicrona caerulea* (Linnaeus): Ameland: Oerd, 31.viii.1986, Th. Heijerman.
585. *Elasmucha fieberi* (Jakovlev): Vlieland: 19.vii.1976, G. Stobbe (FNM). Terschelling: Hoorn, 12.viii.1969, J. Hoogteijling (coll. B. Aukema); idem, 6.viii.1976, J. H. Woudstra; idem, 22.v.1982, B. Aukema.
586. *Elasmucha grisea* (Linnaeus): Texel: Kogermient, 1986, M. A. Baars. Vlieland: 26.viii.1956 & Nieuwe Eendenkooi, 29.v.1977, G. Stobbe (FNM). Terschelling: Midsland, 16.viii.1971, J. H. Woudstra.

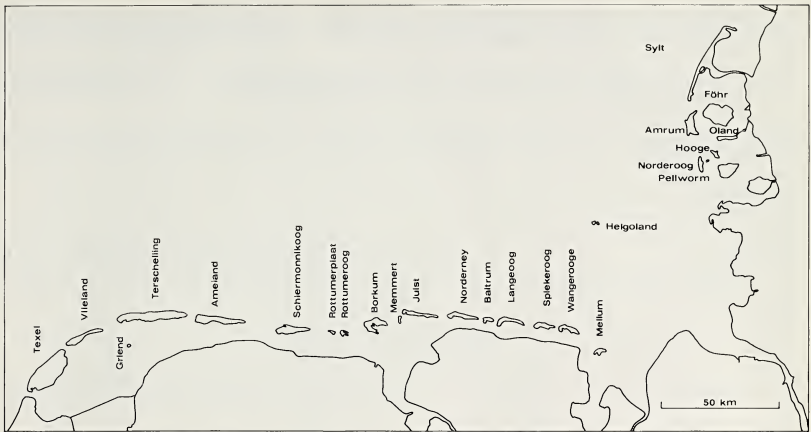

Fig. 2. Ligging van de Waddeneilanden en de Oost- en Noordfriese Eilanden.

Vergelijking met de fauna van de Duitse Waddeneilanden

Burghardt (1975) geeft een overzicht van de fauna van alle Duitse Waddeneilanden (voor de ligging van de eilanden zie fig. 2). In vergelijking met Wagner & Weber (1967) vermeldt Burghardt *Notonecta reuteri* Hungerford in plaats van *N. lutea* Müller en vervallen *Hebrus pusillus* (Fallén), *Hoplomachus thunbergi* (Fallén), *Pilophorus perplexus* (Douglas & Scott), *Nabis brevis* Scholtz en *N. rugosus* (Linnaeus). Aangevuld met de gegevens van Niedringhaus & Bröring (1986, 1988), Bröring (1988) en Bröring & Niedringhaus (1988, 1988a) resulteert het volgende beeld met betrekking tot de aantallen waargenomen soorten (presentatie/absentie zijn voor de beide eilandgroepen opgenomen in tabel I).

Waddeneilanden	Oppervlak (km ²)	Aantal soorten
Texel	155	182
Vlieland	34	113
Griend	<5	6
Terschelling	90	241
Ameland	59	102
Schiermonnikoog	39	100
Rottumerplaat	<5	1
Rottumeroog	6	13
Totaal		279

Oostfriese Eilanden

Mellum	6	85
Wangerooge	8	40
Spiekeroog	16	49
Langeoog	20	34
Baltrum	6	33
Norderney	25	157
Juist	11	75
Memmert	6	113
Borkum	29	191
Totaal		257

Noordfriese Eilanden

Sylt	90	144
Amrum	21	192
Föhr	80	17
Pellworm	36	8
Hooge	6	23
Oland	<5	4
Norderoog	<5	7
Totaal		232

In totaal zijn op de Nederlandse en Duitse Waddeneilanden 348 soorten aangetroffen, waarvan er 171 (49%) op alle drie eilandgroepen voorkomen. De Waddeneilanden hebben respectievelijk 213 en 194 soorten gemeen met de Oost- en Noordfriese Eilanden. 43 Soorten zijn wel gevonden op de Waddeneilanden, maar niet op de Duitse eilanden. Op de Oost- en Noordfriese Eilanden zijn respectievelijk 31 en 25 soorten aangetroffen, die tot dusverre

Tabel 2. Aantal soorten per familie voor het vasteland van Nederland, de vier noordelijke provincies (Noord-Holland, Friesland, Groningen en Drenthe) en de Waddeneilanden. Tussen haakjes het aantal soorten dat vliegend is waargenomen.

Familie	vasteland	noordelijke provincies	Waddeneilanden
Dipsosoridae	2	1	1
Nepidae	2	2	1
Corixidae	31 (18)	26 (18)	25 (17)
Naucoridae	2	1	1
Aphelocheiridae	1		
Notonectidae	6 (1)	6 (1)	6 (1)
Pleidae	1	1	1
Mesoveliidae	1	1	1
Hebridae	2	2	2
Hydrometridae	2	2	1
Veliidae	5	3	2
Gerridae	9 (4)	8 (4)	5 (4)
Saldidae	20 (5)	15 (5)	15 (5)
Tingidae	30 (3)	22 (3)	10 (2)
Microphysidae	6 (1)	5 (1)	4 (1)
Miridae	230 (112)	186 (108)	101 (66)
Nabidae	13 (4)	11 (4)	10 (4)
Anthocoridae	32 (9)	28 (9)	14 (6)
Cimicidae	5	4	
Reduviidae	9 (1)	6 (1)	3 (1)
Aradidae	6 (1)	4 (1)	1
Piesmatidae	2 (1)	2 (1)	2 (1)
Berytidae	9 (2)	5 (2)	5 (2)
Lygaeidae	82 (28)	59 (28)	40 (21)
Pyrrhocoridae	1	1	
Stenocephalidae	2	1	
Coreidae	11 (2)	6 (2)	3
Alydidae	1	1	
Rhopalidae	9 (1)	5 (1)	3 (1)
Cydnidae	9 (2)	7 (2)	3 (1)
Thyreocoridae	1	1	1
Scutelleridae	6	6	1
Pentatomidae	29 (9)	20 (9)	13 (7)
Acanthosomatidae	6 (4)	5 (4)	4 (4)
Aantal soorten	583 (208)	453 (204)	279 (144)
% vliegende soorten	35,7	45,0	51,6

niet op een van de andere eilandgroepen zijn gevonden. Met de nodige reserve (de verzameling-intensiteit voor de verschillende eilanden loopt sterk uiteen) kan gesteld worden dat de meeste soorten lijken voor te komen op Terschelling (van de Nederlandse eilanden verreweg het meest intensief bemonsterd!), met als gevolg dat ook het totaal aantal op de Nederlandse eilanden aangetroffen soorten hoger is dan op de twee andere eilandgroepen. In totaal zijn van de zestien Duitse Waddeneilanden echter meer soorten bekend (305) dan van onze acht eilanden (279). Op Helgoland zijn 27 soorten

gevonden, die alle ook voorkomen op de andere eilandgroepen (Burghardt, 1975). Nadere analyse van de genoemde aantallen is op dit moment nog weinig zinvol, omdat voor de meeste eilanden resultaten van meer systematische bemonsteringen ontbreken. Niedringhaus & Bröring (1986, 1988), Bröring (1988) en Bröring & Niedringhaus (1988) geven overzichten van dergelijke, recente bemonsteringen op de Oostfriese Eilanden Norderney, Memmert en Mellum, met als resultaat niet minder dan respectievelijk 116, 51 en 77 soorten nieuw voor de betreffende eilanden.

Vergelijking met het vasteland

Eilandfauna's zijn wat betreft het vestigen/hervestigen van soorten afhankelijk van transport over een barrière (bereikbaarheid) en van de aanwezigheid van de juiste biotopen op het desbetreffende eiland (geschiktheid). De aanwezige fauna zal, eventueel afhankelijk van de oorspronkelijk aanwezige fauna, in meer of mindere mate een resultante zijn van deze beide factoren. Een vergelijking tussen de eilandfauna en de fauna van het "brongebied", in dit geval het nabije vasteland (de provincies Noord-Holland, Friesland, Groningen en Drenthe), zou wat betreft het verspreidingsvermogen van de betrokken soorten een indicatie kunnen geven voor de mate, waarin de fauna van de Waddeneilanden een afspiegeling is van een dergelijk dispersieproces. Verondersteld wordt, dat wanten zich vrijwel uitsluitend vliegende over grotere afstanden kunnen verplaatsen. Van zeer veel soorten zijn vliegwaarnemingen bekend (tabel 1), hetzij door vangsten op licht (zie bijvoorbeeld Meurer, 1956, 1957 en 1963 voor vangsten in Noord-Holland), dan wel door vangsten in raamvallen (vangsten van de eerste auteur in Wijster, Drenthe en omgeving in de jaren 1979-1984 en in Oost-Flevoland in de jaren 1981-1984). Tabel 2 geeft een overzicht van deze gegevens, gerangschikt per familie.

Toetsing tegen de nulhypothese, dat de fauna van de Waddeneilanden wat betreft het aandeel van de vliegende soorten niet verschilt van die van de vier noordelijke provincies, levert geen significant verschil op ($\chi^2 = 2,74$, $df = 1$, $0,1 > p > 0,05$). Deze uitkomst zou erop kunnen duiden, dat het niet zozeer de bereikbaarheid van de eilanden, als wel de aanwezigheid van geschikte biotopen op de eilanden is, die bepalend is voor de samenstelling van de wantenfauna.

Dankwoord

De auteurs danken de volgende personen en instellingen voor het beschikbaar stellen van materiaal en/of gegevens: J. P. Duffels (Zoologisch Museum, Amsterdam); P. H. van Doesburg en J. van Tol (Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden); wijlen R. H. Cobben en G. J. Rozeboom

(Landbouwniversiteit, Wageningen); L. W. G. Higler (Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum); wijlen G. Stobbe (Fries Natuurhistorisch Museum, Leeuwarden); M. A. Baars, De Koog, Texel; J. Beernink, Koog aan de Zaan; K. den Bieman, Bennekom; H. Edzes, Nijmegen; W. H. Gravestein, Amsterdam; Th. Heijerman, Wageningen; D. J. Hermes, Geldrop; R. Ph. Jansen, Amsterdam; P. Poot, Maastricht; G. Visser, Biologisch Station, Midsland, Terschelling. N. Nieser, Tiel, verleende toestemming tot het gebruik van gegevens uit de databank van de Nederlandse sectie van de European Invertebrate Survey. T. H. P. van Huizen, Biologisch Station, Wijster, stelde materiaal uit raamvalvangsten ter beschikking.

Noten

¹⁾ De taxonomische status van *Monosynomma maritimum* Wagner staat ter discussie, maar vooralsnog is deze hier als soort opgevoerd.

²⁾ *Sigara selecta* (Fieber) werd door MacGillavry (1914) al van Terschelling vermeld, maar Reclaire (1932) beschouwd zijn determinatie als dubieus en de desbetreffende exemplaren zijn niet terug te vinden.

³⁾ Higler (schr. meded., 1989) ving *Glaenocoris propinqua* (Fieber) niet op Rottumeroog, zoals vermeld in Leentvaar (1981), maar op Schiermonnikoog. Ook de plusjes voor *Sigara scottii* (Fieber) en *Notonecta lutea* onder Ameland zijn niet conform zijn opgave aan Leentvaar.

⁴⁾ Het van Texel, Vlieland en Terschelling vermelde materiaal van *Gerris gibbifer* Schummel (Reclaire, 1926, 1930, 1932 en 1951) is met uitzondering van een mannetje van de vondst van Texel (20-26.ix.1947, A. Reclaire, coll. ZMA), dat tot *G. thoracicus* Schummel behoort, niet meer terug te vinden. Sindsdien is *gibbifer* alleen op Texel waargenomen: De Koog, 7.v.1949, excursie Museum Leiden (RML).

Literatuur

- AUKEMA, B. 1981. A survey of the Dutch species of the subgenus *Hylopsallus* of *Psallus* (Hemiptera-Heteroptera, Miridae). - *Tijdschr. Ent.* 124: 1-25.
- AUKEMA, B., in druk. Checklist of Hemiptera-Heteroptera of The Netherlands. - *Tijdschr. Ent.* 132.
- AUKEMA, B. & M. ALDERWEIRELDT, 1989. *Lamprolax picea* (Flor) in Nederland en België (Heteroptera: Lygaeidae). - *Ent. Ber., Amst.* 49.
- BLÖTE, H. C., 1930. Nederlandsche Hemiptera in 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie. I. Mesoveliidae, Hebridae, Veliidae, Gerridae, Hydrometridae, Aradidae, Lygaeidae en Pyrrhocoridae. - *Zool. Meded.* 13: 241-258.
- BRÖRING, U., 1988. Die Wanzen terrestrischer Habitate der jungen Düneninseln Memmert und Mellum (Hemiptera: Heteroptera). - *Drosera* 1988 (1/2): 123-138.
- BRÖRING, U. & R. NIEDRINGHAUS, 1988. Zur Ökologie aquatischer Heteropteren (Hemiptera: Nepomorpha) in Kleingewässern der ostfriesischen Insel Norderney. - *Arch. Hydrobiol.* 111: 559-574.

- BRÖRING, U. & R. NIEDRINGHAUS, 1988a. Die Verbreitung aquatischer und semiaquatischer Heteroptera (Heteroptera: Nepomorpha, Gerromorpha) auf küstennahen Düneninseln der Nordsee. - *Abh. naturw. Ver. Bremen* 41: 7-16.
- BURGHARDT, G., 1975. Die Heteropterenfauna der nordfriesischen Insel Sylt. - *Mitt. dt. ent. Ges.* 34: 12-34.
- COBLEN, R. H., 1957. Beitrag zur Kenntnis der Uferwanzen (Hem. Het. Fam. Saldidae). - *Ent. Ber., Amst.* 17: 245-257.
- DUFFELS, J. P., 1962. Vondsten van *Sigara selecta* Fieb. in Nederland (Het., Corixidae). - *Ent. Ber., Amst.* 22: 59.
- GRAVESTEIN, W. H., 1952. Negen nieuwe wantsen voor de Nederlandse fauna. - *Tijdschr. Ent.* 95: cxiv-cxviii.
- GRAVESTEIN, W. H., 1955. Oecologische gegevens omtrent *Nabis boops* Schioedte (Hemiptera Heteroptera). - *Ent. Ber., Amst.* 15: 395-397.
- GRAVESTEIN, W. H., 1959. *Pisma salsolae* (Beck 1867) faunae nova species (Hemipt., Heteropt.). - *Ent. Ber., Amst.* 19: 200-201.
- GRAVESTEIN, W. H., 1960. Een op Terschelling waargenomen merkwaardige overgang van waardplant door de schildwants *Chlorochroa juniperina* L. - *Levende Nat.* 63: 85-88.
- HEERDT, P. F. VAN & W. BONGERS, 1967. A biocoenological investigation of salt marshes on the south coast of the Isle of Terschelling. - *Tijdschr. Ent.* 110: 107-131.
- HEISS, E. & J. PÉRICART, 1983. Revision of Palearctic Piesmatidae (Heteroptera). - *Mitt. Münch. ent. Ges.* 73: 61-171.
- HIGLER, L. W. G., 1968. Makro-organismen in de Dode-manskisten op Terschelling. - *Meded. hydrobiol. Ver.* 2: 10-19.
- HIGLER, L. W. G. & J. P. DUFFELS, 1965. Waterwantsen-onderzoek op Terschelling. - *Levende Nat.* 68: 108-113.
- LEENTVAAR, P., 1981. The freshwater fauna of the Wadden Sea islands. In: *Terrestrial and freshwater fauna of the Wadden Sea area. Final report of the Wadden Sea Working Group* (C. J. Smit, J. den Hollander, W. K. R. van Wingerden & W. J. Wolff: eds): 128-146.
- LEENTVAAR, P. & L. W. G. HIGLER, 1962. Hydrobiologische waarnemingen op Ameland. - *Levende Nat.* 65: 257-262.
- LEENTVAAR, P. & L. W. G. HIGLER, 1966. Duinplas de Muy op Texel. - *Levende Nat.* 69: 110-115.
- MAGGILLAVRY, D. 1914. De entomologische fauna van het eiland Terschelling voor zoover zij tot nu toe bekend is. - *Tijdschr. Ent.* 57: 89-106.
- MEURER, J. J., 1956. Waarnemingen van Wantsen (Hem.-Het.) met behulp van een vanglamp. - *Ent. Ber., Amst.* 16: 54-63.
- MEURER, J. J., 1957. Overzicht Wantsenvangsten met de vanglamp te Heemstede (N.H.) over 1955. - *Ent. Ber., Amst.* 17: 80-96.
- MEURER, J. J., 1963. Faunistische en fenologische waarnemingen met betrekking tot wantsen (Hemiptera Heteroptera). In: *Fenologisch en faunistisch onderzoek over boomgaardinsekten* (H. J. de Fluiter, P. H. van der Pol & J. P. M. Woudenberg: eds). - *Versl. landbouwk. Onderz.* 69 (14): 203-208.
- NIEDRINGHAUS, R. & U. BRÖRING, 1986. Wanzen en Zikaden (Hemipteroidea-Heteroptera, Auchenorrhyncha) terrestrischer Habitats der ostfriesischen Insel Norderney. - *Drosera* 1986 (1): 21-40.
- NIEDRINGHAUS, R. & U. BRÖRING, 1988. Die Wanzen und Käfer der süßen und brackigen Gewässer den jungen Düneninseln Memmert und Mellum (Heteroptera, Coleoptera). - *Drosera* 1988(1): 329-340.
- RECLAIRE, A., 1926. Korte mededeling omtrent eenige op Terschelling waargenomen kevers, wantsen en mieren. - *Ent. Ber., Amst.* 7: 58-64.
- RECLAIRE, A., 1930. Korte mededeling omtrent eenige op Vlieland waargenomen insecten. - *Ent. Ber., Amst.* 8: 121-135.
- RECLAIRE, A., 1932. Naamlijst der in Nederland en omliggend gebied waargenomen wantsen (hemiptera-heteroptera). - *Tijdschr. Ent.* 75: 59-298.
- RECLAIRE, A., 1948. 5e vervolg op de Naamlijst der in Nederland en het omliggend gebied waargenomen wantsen (hemiptera-heteroptera). - *Tijdschr. Ent.* 89: 39-64.
- RECLAIRE, A., 1951. 6e Vervolg op de Naamlijst der in Nederland en het omliggend gebied waargenomen wantsen (hemiptera-heteroptera). - *Tijdschr. Ent.* 93 (1950): 1-24.
- SCHOBER, G. & D. P. J. WASSENAAR, 1980. Inventarisatie van de rugezwemmers (Notonectidae en Pleidae) van Nederland. - *Nieuwsbr. europ. invert. Surv.-Ned.* 9: 3-11.
- WAGNER, E., 1950. *Plesiocoris minor* n. sp. (Hem. Het. Miridae). - *Opusc. ent.* 15: 135-138.
- WAGNER, E., 1952. Blindwanzen oder Miriden. - *Tierw. Dtl.* 41: i-iv, 1-218.
- WAGNER, E., 1966. Wanzen oder Heteropteren. I. Pentatomorpha. - *Tierw. Dtl.* 54: i-vi, 1-235.
- WAGNER, E. & H. H. WEBER, 1967. Die Heteropterenfauna Nordwestdeutschlands. - *Schr. naturw. Ver. Schlesw.-Holst.* 37: 5-35.
- WOUDSTRA, J. H., 1971. *Saldula melanoscela* Fieb., een vermeldenswaardige *Saldula* van Terschelling (Hem., Heteroptera). - *Ent. Ber., Amst.* 31: 139.
- ZWART, K. W. R., 1959. Hydrobiologische waarnemingen op Terschelling. - *Levende Nat.* 62: 33-37.